

Cultura: continent o contingut?

Als anys 90 la cultura s'ha vist encotillada en grans infraestructures que responen a estratègies polítiques i urbanístiques. És l'època dels contenidors culturals.

ELISEU T. CLIMENT

Interrogar-se sobre el significat de l'extensió semàntica del terme cultura portaria a penetrar en un terreny pantanós i de formulacions no menys espinoses. Cultura deus ser, a banda de tot i salvant les distàncies, allò que passa pels escenaris i pels espais dels centres culturals, dels grans equipaments. Si és així, la cultura, la cultura dita oficial, ha crescut de manera notable en els darrers anys de la dècada dels 90. Tothom s'ha afanyat a obrir les portes dels contenidors, i especialment Catalunya.

En pocs anys, la ciutat de Barcelona s'ha convertit en un referent clar d'aquest fenomen: a mitjan dècada dels 90, amb la inèrcia post-olímpica, va ser el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) i el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA). Poc després, el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) i el silenciós i discret Museu d'Història de Catalunya (MHC); d'una manera més convulsa, i patint penes i glòries, el polèmic inici de l'esperat Teatre Nacional de Catalunya (TNC). Enguany, torna a lluir amb força el Nou Teatre del Liceu el qual, amb la reconstrucció i ampliació després de l'incendi, cobra, de la mà de l'arquitecte Ignasi de Solà-Morales uns valors de transparència i democràcia. Amb ell, el gènere operístic, elitista d'origen, s'obre a la societat civil, a les Rambles; i el teatre perd en jerarquització (desapareix el

galliner), i guanya en comoditat i acústica.

No podem oblidar tampoc la presència del rehabilitat Palau de la Música Catalana; i finalment, l'Auditori es presenta com la solució musical i simfònica per a audicions de qualitat. Obra de l'arquitecte navarrès Rafael Moneo, l'edifici alberga la sala simfònica reservada per a grans orquestres, amb una capacitat per a més de 2.300 places, un espai, val a dir-ho, que mancava a la ciutat.

No cal dir que Barcelona, entre d'altres mesures mitjançant la institucionalització, la sacralització de la cultura en aquests grans temples tant de nova planta com rescatats del passat, s'ha erigit en punt de referència de l'Europa meridional. El seu punt d'inflexió i la imatge d'urbs dinàmica la van oferir els Jocs Olímpics del 92, mentre que el postolímpisme s'ha encarregat de preservar aquesta imatge, tot reconduint l'esmentada actitud cap a instàncies empresarials i culturals. Avui, gestors i agents de les administracions públiques són ben conscients que la cultura és alguna cosa més que la mera contemplació de llenços o una audició musical; la seua incidència en la cosa pública és relativa, però fonamental, si es té en compte el paper de dinamitzador en l'àmbit urbà. La ubicació estratègica d'equipaments culturals ha funcionat com a catalitzador de barris i districtes. El Raval i, per extensió Ciutat Vella, no seria el que és sense la presència d'un eix format pel CCCB, el MACBA, la Biblioteca de Catalunya

ARXIU / ANTONI BOFILL

i el Liceu. Aquestes instàncies culturals, aquests grans contenidors de cultura i, si es vol, aquestes arquitectures de caire supra-ciudadà molt sovint d'estil imponent, han engegat els motors de la regeneració de zones degradades o en vies de desenvolupament. El mateix Solà-Morales en una entrevista a aquest setmanari (vegeu EL TEMPS, núm. 799) responia, referint-se al Liceu, que "es va apuntar l'alternativa de construir un nou teatre d'òpera a Montjuïc, al Port Olímpic, a Pedralbes". Tot i això, "desplaçar el teatre a un altre lloc oblidava els vells objectius del pla denominat "Del Liceu al Seminari", a partir del qual hom pretenia dotar de grans equipaments una àrea especialment degradada com és la del Raval".

En aquesta mateixa línia s'ha treballat a la confluència de la gran via de les Corts Catalanes amb l'avinguda Diagonal i la Meridiana. El Teatre Nacional de Catalunya (TNC) i el recentment inaugurat Auditori (que va obrir les portes el 22 de març del 1999) han establert una relació de veïnatge i actuen com a motors d'una àrea d'activitats industrials en vies de reurbanització. En el lligam que s'estableix, doncs, entre el sòl i aquests grans equipaments, la matèria cultural queda relegada a un segon ordre. Automàticament, la presència merament arquitectònica de la cultura (la presència del continent o contenidor cultural) revaloritza el sòl, el carrega de prestigi i fa de la zona, barri o districte un espai atractiu.

Però n'hi ha més. El contenidor urbà i, ara sí, l'augment de l'oferta cultural contribueixen a consolidar allò que s'entén com a màrqueting urbà. De nou, Ignasi de Solà-Morales: "Els economistes discuteixen si aquests equipaments són inversió o serveis. En definitiva, són totes dues coses. Tenir un teatre d'òpera en una ciutat és un element de qualitat, jo diria de qualitat metropolitana. Per tant, es tracta d'una

El renovat teatre del Liceu, juntament amb la Biblioteca de Catalunya, el MACBA, el Centre de Cultura Contemporànea de Barcelona (CCCB), han revitalitzat la vida social i cultural del Raval i del barri de Ciutat Vella.

inversió per part de l'administració en favor de la qualitat, que atreu negocis i activitats econòmiques a la ciutat. La cultura de les ciutats en aquest final de segle demana aquesta actitud, perquè en les societats de la informació la localització de les empreses i activitats és molt més aleatòria: qualsevol cosa pot instal·lar-se en qualsevol lloc. Per fer-ho atractiu, s'han d'oferir serveis complementaris, entre els quals els equipaments culturals: liceus, Guggenheims, ciutats de la ciència".

Castelló, capital cultural? Per la seua banda, el govern valencià no ha volgut quedar-se enrere. Ha entès el paper de les grans infraestructures i ha apostat fort per elles. Si a Alacant ha construït Terra Mítica, més lúdica que cultural, i a València la Ciutat de les Arts i les Ciències, un compromís entre lúdic i cultural, a Castelló s'ho ha jugat tot a una carta, equipar la ciutat d'infraestructures culturals. El projecte batejat com Projecte Cultural de Castelló (o familiarment, Castelló Cultural) ha dotat, de la nit al dia, la capital de la Plana d'un Espai d'Art Contemporani (EACC), inaugurat oficiosament el maig del 1999 en un acte considerat electoralista; ha reobert recentment el Teatre Principal, entre la improvisació

i la incertesa, i prepara ja, segons promeses del govern popular, la construcció d'un auditori i d'un palau de congressos. No hi ha dubte que la cultura i els grans equipaments funcionen com a regeneradors i catalitzadors, però en el cas de Castelló, sempre mancat d'infraestructures, la Generalitat ha decidit vestir la ciutat de llarg, maquillar-la, des d'una actitud postissa i provinciana, amb una pàtina de capital cultural. S'ha forçat la ciutat, malgrat ella; i es vol forçar els seus habitants. Ara més que mai, el cap-i-casal de la Plana pateix una dissociació entre continent i contingut cultural, entre significat i significant, lingüísticament parlant. Tristament, la cultura passa, en gran part, pel seu embolcall. Un embolcall de luxe, lluny de les propostes més sinceres i fruit de les estratègies polítiques. Cal despertar els castellonencs a garrotades, imposant-los la cultura institucionalitzada? O, en el cas de Barcelona, cal que aquesta es presente al món amb l'afany d'esdevenir capital de l'Europa meridional, afermant-se als quatre vents des dels terrats dels seus equipaments culturals? Si és així, haurà vençut la cultura dels contenidors per sobre dels seus continguts, els temples del *divertimento* cultural, tan poderosos i fràgils com un enorme castell de cartes.